

Herinneringen van Mary 1940 – 1945

1. Hoorn

We woonden aan de Tweeboomlaan 155 in Hoorn in het huis dat Daddy heeft gebouwd nadat de familie terugkwam uit de VS naar Nederland ongeveer in februari 1933. Ma verwachtte mij toen.

Allereerst huurden mijn ouders een huis aan de Tweeboomlaan 69 in Hoorn.

De burens aan de ene kant (nr. 67) waren de Swierstra's (tante Aaf, oom Nanne, Aaf, Tjerk, Tine, Marianne en Jaap) en aan de andere kant (nr. 71) de Goetmakers' (Bep, Guus, Wita en Rudi). Beide families bleven hun leven lang vrienden van ons!

Ons huis stond aan het eind van de Tweeboomlaan.

Voor het huis begon een sloot en naast het huis was een boomgaard van juffrouw Schermer en haar broer. De sloot liep door tot aan de Holeweg.

Na de boomgaard stonden nog een paar boerderijen verborgen tussen bomen. Aan de overkant van de laan was ook een sloot.

Ik was 7 jaar oud. Het was vroeg in de ochtend op de tiende mei 1940 toen ik de trap af kwam voor het ontbijt. Ik zag ma en Wim met ernstige gezichten naar de radio luisteren. De oorlog was uitgebroken! We hoorden vliegtuigen over komen. Joan en Wim waren 17 en 18 jaar oud.

Dad was toen 42 jaar oud en werknemer bij de gemeente Hoorn als adjunct gemeente architect.

Hij had een groot rechtvaardigheidsgevoel en kon erg goed organiseren.

Toen de Joodse mensen moesten onderduiken ging hij zoeken naar adressen van "goede" Nederlanders die bereid waren om Joodse mensen in hun huis te verbergen.

Omdat wij aan het eind van de laan woonden was ons huis een veilige plek om regelmatig bijeenkomsten te organiseren waar Joodse mensen en mensen die hen onderdak wilden geven elkaar konden ontmoeten. Alles natuurlijk in het geheim en in stilte. De Joodse mensen kwamen eerst en daarna de mensen die hen mee naar hun huis zouden nemen.

Ondanks het feit dat ik een klein meisje was, was ik getuige van wat daar gebeurde. Ik voelde wel de spanning, zeker in het gedempte licht.

Ik was op school op – als ik mij niet vergis – het “Achterom”.

Een keer kwam ik thuis van school, niemand was thuis, alle deuren waren open en ik voelde dat er iets niet goed was. Ik wist niet wat en ik was bang. Ik liep door het huis en merkte dat de Joodse mensen die in ons huis woonden, weg waren. Die schrik! Dat is iets heel naars! Dat vergeet je nooit meer! Gelukkig kwamen ma en Dad al snel thuis. Wat er gebeurd was heb ik nooit geweten.....

Gedurende die eerste jaren van de oorlog woonden enkele Joodse mensen bij ons in ons huis.

Zoals kleine kinderen in hun onschuld soms doen: ik spaarde handtekeningen. Dus ook van de nieuwe inwoners die verbleven in de voorkamer op de eerste verdieping. Ik was nogal verbaasd dat ze tekenden met alleen een X..... Zouden ze hun eigen naam niet kunnen schrijven???

Wim:

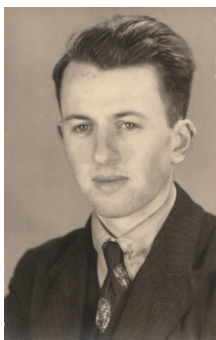
Wim (mijn broer) had een vriendin, Annie Weidema. Haar ouders hadden een textielzaak op het Grote Noord in Hoorn. Eens kwam er een Duitse soldaat in de winkel om iets voor “thuis” te kopen. Ze raakten aan de praat en die soldaat zei: “Dit wil ik niet! Ik wil naar mijn familie!”

Hij was zeker niet de enige!.....

In de eerste week van februari 1943 werden er verscheidene acties door het verzet tegen de Duitsers uitgevoerd. Als vergelding verordonneerden de Duitsers dat alle jonge mannen tussen de 18 en 25 jaar opgepakt moesten worden.

Omdat Wim in die categorie viel werd hij op 9 februari 1943 opgepakt en vervoerd naar het concentratiekamp Vught in het Zuiden van Nederland.

Hij nam zijn gitaar mee en – zoals hij ons later vertelde - mocht hij daar gitaar spelen en zo andere gevangenen wat vrolijkheid en ontspanning brengen.

Na een paar weken besloot de kampcommandant om plaats te maken voor andere gevangenen. Dat deden ze door de jonge mannen op een rij te zetten en ze te bevelen om langs een delegatie van het kampcommando te laten lopen. Bij het langslopen werd telkens willekeurig iemand aangewezen om uit de rij te stappen.

Uiteindelijk waren er twee rijen gevormd: de ene rij moest doorlopen en de andere rij mocht naar huis!
Gelukkig liep Wim in de laatste rij en kwam weer thuis!!

Bij zijn aankomst met de trein in Hoorn kwamen wij hem met 26 mensen ophalen! Wat waren we blij hem weer te zien. Maar wat zag hij wit! En zijn gezicht zat vol pukkels!

Berty en ik:

In 1943 was Berty, de dochter van een van de Joodse families, opgenomen in onze familie. Ze was drie jaar ouder dan ik maar we gingen met elkaar om als zusjes. We hadden beiden vlechten in ons haar, we droegen dezelfde winterjassen, we hadden allebei pianoles, we speelden buiten etc. Haar oudere zus was elders in Hoorn ondergebracht.

Omdat ik geen zusje had van mijn eigen leeftijd (Joan was 10 jaar ouder en Wim 11 jaar) was ik heel blij dat Berty bij ons woonde! Al bleek het later maar een half jaar te zijn!

Op een dag wilden wij hazelnootjes pikken van een boom uit de boomgaard van juffrouw Schermer naast ons huis. Ik zou ze plukken en Berty zou op de uitkijk staan aan de overkant van de sloot. Als juffr. Schermer van rechts kwam zou ze waarschuwen met “piuweet“ , kwam ze van links zou ze “piuweet-weet”roepen.

Toen, plotseling, begon Berty te roepen: “piuweet,weet,weet”!! Ik keek naar links en naar rechts maar zag geen juffrouw Schermer. En Berty bleef maar roepen tot ik plotseling achter mij takken hoorde kraken! Daar stond ze, juffr. Schermer met een hark in de aanslag!!

Nooit in mijn leven heb ik zó hard op mijn klompen gelopen!!

Een keer was “tante Mies” – ook iemand die illegaal werk deed – bij ons op bezoek. We zaten aan tafel met een groep mensen, terwijl mijn moeder met de bescheiden mogelijkheden die er toen waren, een maaltijd had bereid.

Tijdens de maaltijd waren Berty, mijn zusje, en ik steeds maar aan ’t kletsen en giechelen. Dat was blijkbaar voor de volwassenen zo irritant dat “tante Mies” ons 10 cent aanbood als we maar 10 minuten onze mond wilden houden!

Een andere keer hadden we boerenkool gegeten. Dat vonden we zó lekker (met de lekkere jus van ma!) dat we zó veel hadden gegeten zodat we de volgende dag allebei ziek waren! Dat waren we niet meer gewend!

Wim en Berty konden het ook heel goed met elkaar vinden en Wim zat vol gein! We hadden een nest met jonge katjes. Wim kreeg het idee om zo'n klein katje boven op de rand van een open kastdeur te zetten en dan de deur zachtjes heen en weer te zwaaien!

Het arme beestje miauwde uit angst! En wij maar lachen! Gemeen hoor!

Berty, Rudi Goetmakers en ik vonden het leuk om met elkaar te spelen. Wat we o.a. deden: we praatten met elkaar in de "p-taal"! (dan zet je de p vóór elke eerste klinker in een lettergreep, dus leuk is le-peuk en mooi is me-pooi).

In de overtuiging dat niemand zou begrijpen wat we zeiden riepen we een keer luid over straat, toen er een Duitse soldaat met een meisje langs kwam, Re-pot-me-pof! (rotmof). Toch niet zo slim!

De ouders van Berty en Rose waren ondergedoken in het huis van de toenmalige burgemeester van Ursem en Rose zelf eerst op de Drieboomlaan in Hoorn en later ook in Ursem, bij de familie van een politieman.

Het contact met Berty hebben we gehouden tot zij overleed in 2002. Hun ouders werden helaas verraden en zijn niet terug gekomen.

Met Rose hebben we steeds contact gehouden tot ze in 2021 overleed op 94 jarige leeftijd overleed.

De oorlog in Hoorn:

Opvallend was dat ik als klein meisje zo veel zag wat mijn vader deed in het geheim! Hij maakte of vervalste paspoorten, luisterde naar de radio (de radio was verstopt in een ruimte naast de wastafel in hun slaapkamer op de eerste verdieping). In de huiskamer was een gemetseld bankje met een zwarte marmeren plaat er op. Daarin was een holle ruimte waar hij ook geheime spullen in verstopte, o.m. zijn stempels waar ik een aantal nog hier bij me heb!

Een keer hoorden wij – de kinderen – een gerucht dat er een parachutist naar beneden was gekomen in een weiland dichtbij. Wij renden er naar toe maar zagen alleen de lijnen van zijn verbrande lichaam, armen en benen gespreid. Een bruine plek in het groene gras! Een beeld dat ik nooit kan vergeten!

Ook niet het bord bij een brug bij de Holeweg: "Verboden voor Joden".

Op een onfortuinlijke dag werd ik van school gehaald door Eddy Keetman, een neef die ook op de Tweeboomlaan woonde. Dat was nog nooit eerder gebeurd maar omdat ik hem kende deed ik wat hij me vroeg: "spring maar achterop." (op zijn fiets). Hij bracht mij naar huis op de Tweeboomlaan 155.

Daar werd het mij duidelijk dat Dad was verraden en dat we moesten gaan naar een andere, veilige plek.

Er was geen tijd om iets te regelen want Dad had een tip gekregen dat de Duitsers ons de volgende ochtend om 07.00 uur zouden komen halen.

Die nacht waren we nog in Hoorn. Dad bij familie Gravendijk, uitkijkend via een zijraam boven de “Waag”. Zo kon mijn vader over “De Rode Steen” (waar het standbeeld van Jan Pietersz. Coen staat) het huis van de burgemeester zien dat de Duitsers hadden ingenomen en vanwaar de soldaten vertrokken om ons op te halen. Mijn moeder en ik zagen ze later vanuit het huis waar wij die nacht hadden geslapen (bij de fam. Keetman) onverrichter zake terugkeren.

2. Vertrek uit Hoorn naar Den Haag.

Na onze “vlucht” uit Hoorn verhuisden we van het ene naar het andere huis, o.m. bij tante Sien en oom Mau in Overveen. Overal bleven we maar heel kort. (Ik vond het leuk dat we steeds maar weer in een schoon opgemaakt bed sliepen!).

Later woonden we in een flat op het Bezuidenhout in Den Haag. De flat was eigendom van de directeur van het Carlton hotel aldaar.

Vanwege de bombardementen werd het daar overdag te gevaarlijk en weken we uit naar de Trompstraat in het huis van een arts. ‘s Avonds liepen we dan terug naar de flat, soms gestopt door een bombardement. Ik herinner me dat ik dan uit angst op mijn hurken ging zitten, me vasthoudend aan de rokken van mijn moeder.

Een enkele keer kwamen Joan en Wim vanuit Amsterdam naar ons toe. Niet per trein maar samen met één fiets! Ze konden daar niet allebei tegelijk op, dus wat deden ze? Eén reed de fiets tot een bepaald punt, zette de fiets tegen een boom, de ander liep naar de fiets en terwijl de eerste ging lopen nam nr 2 de fiets en reed naar nr. 1.

Dat is steeds goed gegaan!

In de tussentijd was ma erg inventief in het maken van goed eten. Zo herinner ik mij dat zij “Jan in de Zak” maakte: een soort brooddeeg dat in een zak, b.v. een kussensloop, in een pan met water werd gekookt. Dat werd dan, in plakken gesneden, gegeten met een warm mengsel van stroop en boter.

Ik ging naar school in de Frederikstraat onder de naam: Mary van der Waal. (enige tijd geleden kwam ik er achter dat “Van der Waal” de schuilnaam was van mijn vader). Alleen het hoofd van de school wist mijn echte naam.

Een keer kwam een vriendinnetje uit mijn klas mee naar onze flat. Ik moest toen “tante” en “oom” zeggen tegen mijn ouders in het bijzijn van vreemden. Maar ik vergiste mij toen zij er was en zei per ongeluk “mam” tegen mijn moeder maar direct verbeterde ik mij en zei: ”O, ik zat net aan mijn moeder te denken....”

Aan de overkant van de straat was een sloot met daar achter het “Haagse Bos”. De Duitsers hadden daar een lanceerplaats voor de V2 ingericht. Zo was ik getuige van een mislukte start en zag een V2 horizontaal over het bos gaan. Ik was alleen thuis en het was best een heel angstig gezicht!

In een poging de lanceerbasis te vernietigen, wilde de Engelse luchtmacht daar hun bommen gooien. Maar door allerlei omstandigheden als miscommunicatie, verkeerde kaarten, slecht zicht en vermoedelijk valse informatie door een dubbelspion (!), vielen de bommen op een woonwijk vlak bij ons! Achter ons huis op het Bezuidenhout zijn toen 13 fosforbommen gevallen! Bijna de hele wijk was verwoest en vele doden waren te betreuren. De lanceerbasis had geen enkele schade....!

Dad was net van huis vertrokken toen ma en ik hoorden dat er bommen gingen vallen: luchtalarm! Door de luchtdruk en de explosies ging onze carbidlamp (onze verlichting) uit toen een bom tegenover ons huis in de sloot terecht kwam! Grote angst omdat Dad net vertrokken was en nog in de buurt moest zijn! Maar gelukkig bleek hij veilig te zijn!

Geleidelijk aan werden de wreedheden meer en meer duidelijk, Ik was ook een keer getuige van de executie van 6 of 7 Nederlanders vlakbij ons huis op de Laan van Nieuw Oost-Indie.

Een andere keer was ik in het centrum van Den Haag (de Kneuterdijk). Net toen ik de Vijverberg wilde oversteken kwam er luchtalarm en viel er een bom of granaat vlak bij ons. Net op tijd trok iemand mij terug! Een grote ronde scherf met scherpe punten viel voor mijn voeten! Toen ik hem opraapte was hij nog warm! Ik heb hem nog lang nadien bewaard,

Later huurde Dad een verdieping van een huis aan de Danckertstraat op nr. 13. In de Danckertsstraat hadden we burens op nr. 15. Op een keer kwamen daar Duitse soldaten. De mensen liepen naar buiten en ik dus ook. Toen hoorde ik zeggen dat de Duitsers mij niet verrouwden. Wat was ik trots om dat te horen! Want voor een 11 jarige wist ik wel heel veel. Maar misschien heb ik het verkeerd verstaan,,,

Maar, het leven ging door, voor mij zeker zo normaal mogelijk. En dat was vooral voor een heel groot deel te danken aan mijn lieve ouders!

Een keer was er weer luchtalarm. Net zoals eerder in het Bezuidenhout raakte een V2 (op weg naar Engeland) uit de koers. Ik zag hem horizontaal over de huizen gaan. Vanwege het alarm renden wij naar de overkant van de straat.

Op de eerste verdieping van het huis waar wij “woonden”, woonde een acteur, Paul Steenbergen met zijn vrouw Mira Ward.

Ook hij rende uit het huis. Hij nam zijn blijkbaar meest kostbare ding mee uit huis: een heel groot schilderij met een naakte vrouw er op!

Toen het gevaar was geweken gingen we het huis weer in en Paul zou Paul niet zijn als hij niet een act daarvan maakte: hij liep door onze tuin, stap voor stap, zijn benen hoog optrekkend en angstig in het rond kijkend. Ik bewonderde hem geweldig en het was vreselijk grappig!

In de Danckertsstraat woonde ook een meisje dat mijn vriendinnetje was geworden, Ze was jarig en wat maakte haar moeder? Een taart van tulpenbollen! Ik vond het heerlijk!

3. Bevrijding 1945:

Ik moest naar pianoles.

Mijn ouders waren niet thuis.

En toen: de Canadese troepen reden door de straten!!

Ik rende richting Groot Hertoginnelaan waar ik, samen met anderen, op de zijtreden van de auto mocht staan!

We kregen stukjes chocola! Ik hield ze stevig vast en rende er mee naar huis!

Vanuit vliegtuigen werd brood naar beneden gegooid en met een aantal andere kinderen klommen we op het dak om het te pakken te krijgen! Ook wit brood was er bij!!

Niet lang na de bevrijding gingen we terug naar ons huis in Hoorn. Ik was toen 12 jaar. We woonden nog één jaar in Hoorn, maar dat jaar is compleet uit mijn geheugen gewist!

-----000-----